

N. EMRAH AYDINONAT • İktisat Nedir?

N. EMRAH AYDINONAT İktisat lisans ve yüksek lisans eğitimini Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı. Erasmus Üniversitesi Rotterdam'da iktisat ve felsefe alanında doktora yaptı. Bahçeşehir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyesi. Daha önceki kitapları: *Modern Uluslararası İktisat Teorisinin Kökenleri* (Siyasal Kitabevi, 2007), *The Invisible Hand in Economics: How Economists Explain Unintended Social Consequences* (Routledge, 2008) ve *Görünmez Adam Smith* (İletişim, 2010, der., M.Kara ile birlikte). Daha fazla bilgi için: <http://www.neaydinonat.com>

İletişim Yayınları 1985 • Başvuru Dizisi 97

ISBN-13: 978-975-05-1456-2

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK İLLÜSTRASYONU Sefa Sofuoğlu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Birhan Koçak

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

N. EMRAH AYDINONAT

İktisat Nedir?

İktisat Üzerine Söyleşiler

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
--------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

İlk Sorular	19
İktisat mı ekonomi mi?	19
İktisadi büyüme hepimizi zenginleştirir mi?	25

İKİNCİ BÖLÜM

Sorular Şekilleniyor	29
İktisat öğrenmek gerekli midir?	29
İkinci el oto alırken dikkat edilecekler	32
Yerçekimi, jet motoru ve görünmez el!	35
Victoria's Secret modelleri ve iktisat!	38
Döviz kurlarını bile tahmin edemeyen bilim olur mu?	44
İktisat ve felsefe hakkındaki 'işe yaramaz' öğrenci topluluklarına bir yenisi mi ekleniyor?	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İlk Toplantı	53
Popüler olmayacağı baştan belli olan bir topluluğun ilk buluşması.....	53
İktisada giriş kitaplarında yazanlar yanlış olabilir mi?.....	58
İsteklerle ilgilenen bir bilim, gerçek bir bilim olabilir mi?.....	62
Emperyalizm, idam cezası ve oral seks.....	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Toplantı Hararetleniyor	71
Akıllılık, güzellik ve dindarlık iktisatla ne kadar ilişkilidir?.....	71
Kıtlık ve iktisat.....	78
Buridan'ın eşeği neden iktisadın konusu değildir?.....	81
Robbins'in iktisat tanımı.....	83
Umut'tan Gelen İleti.....	87

BEŞİNCİ BÖLÜM

İktisadın Tanımı	89
Zor sorular: İktisat bir bilim mi, bilimse ayrı ve mekanik bir bilim mi?.....	89
Bana zenginliğin resmini çizebilir misin ey iktisat?.....	95
Bir geçim bilimi olarak iktisat.....	99
Refah, zenginlik ve para aşkı.....	102
Aşağılık bir bilim olarak iktisat!.....	106
Anne sevgisi, fayda, fidayda yavrum fidayda... ..	112
Barış'tan Gelen İleti.....	117

ALTINCI BÖLÜM

En Az ile En Çok?	119
Facebook tatsızlığı.....	119
Kafalar iyice karışıyor: Astroloji bir bilim midir?.....	125
En az ile en çok ve 2008 krizi.....	133
DeneySEL iktisat ve rasyonalite.....	140
Diğerkâmlık ve iktisat.....	149

YEDİNCİ BÖLÜM

Para Bizi Bozar mı?	159
Gelecek kaygıları ve para.....	159
İtibarsız yoksullar ve kapitalizm.....	164
Para bireyselleştirir.....	171
Para beynimizi mi büzüştürüyor?.....	173
Paranın gücü.....	178
Para bencilleştirir, asosyalleştirir, acıyı azaltır!.....	181
Bir uyuşturucu olarak para.....	183
Para aldanması.....	186

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Paranın Ortaya Çıkışı ve Anti-Kapitalist Antropologlar	197
Altın standardı	197
Bira standardı	205
Para günü ve Borcam	209
Para ve seks	217
Anti-kapitalist antropologlar	226
Kurumsal iktisat ve hayal kırıklığı	231
Kafede	237
Parkta	243
EK 1	
Umut'un İktisadın Tanımı ile İlgili Kaynakça Çalışması	245
<i>SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA</i>	251
<i>DİZİN</i>	255

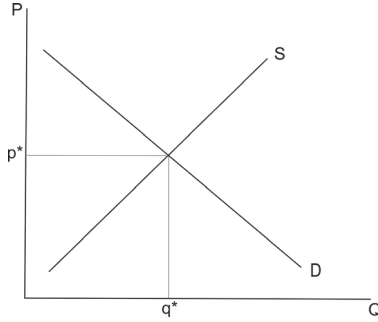
Giriş

Bu giriş yazısını okumanıza hiç gerek yok!

Değerli zamanınızı bu giriş yazısını okumak için harcamayın. Hemen kitabın birinci bölümüne geçin ve söyleşileri okumaya başlayın. Hanginiz maymunların cinsel ilişki için nasıl para kullandığını veya ABD’de gençlerin daha fazla oral seks yapmasının ardındaki iktisadi mantığı bilmek istemez? Bunları ve daha fazlasını bu kitapta bulacaksınız. Kitabı okuduktan sonra eğer çok merak ederseniz bu sayfaya geri dönüp aşağıdaki giriş yazısını okursunuz.

* * *

İktisadın kasvetli bir bilim olduğu söylenir. İktisat öğrencilerine sorarsanız, iktisat hem kasvetli hem de sıkıcı bir bilimdir. Grafikler, denklemler ve istatistiklerle bezeli olduğu halde gerçek dünya ile hiç ilişkisi yokmuş gibi görünen bir bilim!

Bu grafikte, S ve D ile gösterilen iki çizgi, sırasıyla arz ve talebi temsil ediyor. İktisatçılara göre bu çizgiler *Homo Economicus* diye anılan süper zeki ve aşırı rasyonel bir varlığın yaptıklarını özetler. Gerçi bu varlığı gerçek dünyada bulmak oldukça zordur ama iktisatçılar bu grafikteki çizgilerin bizim davranışlarımıza da ışık tutacağını düşünür. İktisat ders kitapları otistik yeteneklere sahip olduğunu düşünebileceğimiz bu hayli ilginç varlığın hikâyelerini anlatabilmek için aşağıdaki gibi ifadeler kullanır:

$$U = \sum_{t=0}^{\infty} e^{-\rho t} u(c_t, 1 - l_t) \frac{N_t}{H}$$

Tabii iktisat kitaplarını okudukça hikâye aşağıdaki gibi daha da heyecanlı bir hal alır:

$$\frac{1}{c_t} = e^{-\rho} E_t \left[\frac{1}{c_{t+1}} (1 + r_{t+1}) \right]$$

$$\frac{1}{c_t} = e^{-\rho} \left\{ E_t \left[\frac{1}{c_{t+1}} \right] E_t [1 + r_{t+1}] + \text{Cov} \left(\frac{1}{c_{t+1}}, 1 + r_{t+1} \right) \right\}$$

İktisatçı, bu ifadeleri görünce heyecanlanan ilginç bir insan tipidir. Muhtemelen siz iktisatçıları gazetelerin en sıkıcı sayfalarını okumak zorunda kalan zavallılar veya borsadaki “trend”lerle takıntılı bir ilişkisi olan para delileri olarak görüyorsunuzdur. Yine de onlar hakkında bir kez daha düşün-

mek isteyebilirsiniz. En azından onlara paranızı nereye yatıracığınızı sormadan önce nereden geldiklerini bilmeniz de fayda var. İktisatçılar sizinle iletişime geçebilmek için denklemlerin ve soyut modellerin dünyasından çıkıp sizin dünyanıza gelmelidir. Ancak, bir iktisatçının “dolar ne olur?” sorunuza cevap vermek için soyut modellerin dünyasından çıkıp gelmesi oldukça uzun bir zaman alabilir! *Homo Economicus*ların ve benzer “tanrısal” varlıkların dünyasına hâkim olan bu insanlar (iktisatçılar) size “dolar düşecek” demeden önce bayağı bir çalışmak zorundadırlar. (Siz gazetelerdeki bazı köşe yazarlarına bakmayın. Onlar işkembe-i kübradan sallıyorlar.) Üstelik aylarca çalışıp, modellere ve istatistiklere iyice bir işkence ettikten sonra bile size “dolar al” veya “paramı şu hisse senedine yatır” diyemezler. Ancak, o da belki, şöyle bir şey söyleyebilirler:

“Eğer dış talep daralmaz, siyasetçiler saçmalamaz, merkez bankası sürpriz bir hareket yapmaz, tüketiciler güvenini kaybetmez, kredi derecelendirme kuruluşları not düşürmez, kimse'nin tercihi değişmez, piyasadakiler toptan delirmez ve diğer bütün her şey aynı kalırsa, bir ihtimal dolar yükselebilir.”

Dolarla ilgili sorunuza ek olarak, bir de “ekonomik kriz mi geliyor?” diye sorarsanız, bu zavallı iktisatçıları hepten şaşıratabilirsiniz. İnanmıyorsanız, en yakınınızdaki iktisatçıya gidip bir sorun!

Son kertede iktisatçıların öngörülleri pek çok kişinin gözünde astrologlarınkinden daha değerli değildir. Eğer söz konusu olan sadece öngörü yapmaksa, astrologlar da iktisatçılar gibi karma karışık bir evrende olup bitecekleri öngörmeye çalışmaktadır. Günlük astroloji raporu âşık olacağımızı söylüyor da siz âşık olmuyorsanız, muhtemelen yükselen burcunuzu bilmiyorsunuzdur. Anneniz saat kaçta doğduğunuzu doğru hatırlamıyor olabilir veyahut bazı astrologların dediğine göre asıl bilmeniz gereken şey olan anne karnına düşme zamanınızı (gün-ay-yıl-saat-dakika-saniye olarak) bilmiyorsunuzdur. Büyük bir tesadüf eseri bu bilgiye sahipseniz ve yıldız haritanız hâlâ saçmalıyorsa, muhtemelen daha ayrıntılı bir astrolojik analize ihtiyacınız var-

dır. Sonuçta gezegenler ve yıldızlar birbirlerini ve sizi çok çeşitli şekillerde etkiliyor olabilir. Bunu nasıl yaptıklarını öğrenmek için birkaç yüz dolar ödeyip iyi bir astrolog bulmalısınız! Şaka yapmıyorum. İktisatçılara göre bu hareketiniz dolara olan talebi arttırabilir, ama bu harcamanın temel etkisi bambaşkadır: Para verdiğiniz zaman astrologlardan daha fazla yararlandığınızı sanacaksınız. Tıpkı çok para verdiğiniz bir şarabın, iyi bir şarap olmadığı halde, çok iyi bir şarap olduğunu sanacağınız gibi.

“İktisattan bahsediyorduk, astroloji de nereden çıktı?” diyor olabilirsiniz. Haklısınız. Astroloji bir bilim değildir. En azından bilim camiası astrolojiyi bir bilim olarak değerlendirmiyor. Pek çok kişiye göre ise iktisat bir bilimdir! (İktisat için Nobel ödülü bile veriliyor!) Peki, bu iki araştırma alanını, yani iktisat ile astrolojiyi, birbirinden ayıran şey nedir? Pek çok kişinin astrolojiyi bir şarlatanlık, iktisadı bir bilim olarak görmesinin nedeni nedir?

İyi astrologlar en az iyi iktisatçılar kadar para kazanıyor. Gerçi astrologların iktisatçılar kadar matematik bilmesi gerekmiyor ama onlar da astrolog olmayanların anlamadığı bir dil konuşuyor. Arada bir “geriye giden” Satürn’ün gizemine kapılıp astrologlara inanmakla, anlaşılmasız matematiksel modelleri ile bizleri paralize eden iktisatçılara inanmak arasındaki temel fark nedir? Her ikisi de muğlak ve çoğu zaman yanlışlanan öngörüler yapıyor. Astrolog “para gelecek” diyor gelmiyor; iktisatçı “kriz olmayacak” diyor oluyor. Neyse ki öngörülerine güvenebileceğimiz Rıdvan Dilmen var. O “gol olur” deyince gol oluyor!

Soru şu: İktisadı bilim, astrolojiyi şarlatanlık yapan şey nedir? İktisatçıların şarlatanlık yapıp yapmadığını nasıl bilebiliriz?

Diğer bilimlerle kıyaslandığında iktisadın bilimselliğini sorgulamamıza neden olabilecek pek çok şey var. Az önce bahsini ettiğim *Homo Economicus*, iktisadın söylediklerine şüphe ile bakılmasına neden olan temel unsurlardan biri. Gerçek insana çok da benzemeyen bu varlık, iktisat modellerindeki baş aktörlerden biridir. Ama sadece o değil. İktisatçılar gerçeğe uygun olmayan pek çok varsayımla çalışıyor. Onların dünyasında az sayıda mal ve hizmet var, işlem maliyetleri sıfır, piyasa-

lar mükemmel bir biçimde işliyor. Gerçek dünya ise çok karmaşık: İktisatçıların varsayımlarının çoğu gerçek dünyada geçerli değildir! Bu sebeple pek çok kişi, özellikle de iktisat öğrencileri, iktisadi bir bilim olarak görmekte güçlük çeker. Haksız da değiller. Sosyal bilimler felsefesiyle uğraşan önemli felsefeciler ve iktisatçılar da iktisat modelleri ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi anlamak ve gerekçelendirmekte güçlük çekiyor. Eğer bu konularla bugüne kadar hiç ilgilenmediyseniz, iktisadın ne menem bir bilim olduğu konusundaki makale ve kitapların sayısına şaşırıp kalabilirsiniz.

Çoktan anlamış olabileceğiniz gibi, bu kitaptaki amaçlarımdan biri *kafanızı karıştırmak!* Kafanız karışırsa bu karışıklığı gidermek için soru sormaya başlayabilirsiniz. Bu kitap, iktisadın bir bilim olarak niteliği ile ilgili sorulara bir giriş yapıyor. Size, daha önce aklınıza gelmeyen bazı soruları sordurmayı ve iktisat hakkında biraz daha meraklanmanızı sağlamayı amaçlıyor. Bunun yanında ek amaçlarımda var. Örneğin, iktisadi kasvetli ve sıkıcı bir bilim olarak görenlere iktisadın o kadar da sıkıcı olmadığını göstermek.

İktisat ilginç bir bilim (tabii gerçekten bir bilimse) ama iktisadın ilginçlikleri ile tanışmadan iktisattan soğumak oldukça kolay. İster iktisada meraklı bir genel okuyucu olun, ister iktisada giriş dersini yeni almaya başlamış bir öğrenci olun, ister iktisattan bıkmış bir iktisatçı olun, sizi iktisadın çeşitli ilginçlikleri ile de tanıştırmayı amaçlıyorum. Eğer iktisat öğrencisi iseniz, hocalarınızın başını ağrıtacak ukala öğrenciler haline gelmeniz için elimden geleni yapacağım. Eğer zaten sıkıcı bir iktisatçı iseniz, o kadar da sıkıcı olmanıza gerek olmadığını göstermeye çalışacağım. Ama en önemlisi, iktisatla ilgilenen herkese iktisadi sevmek ama severken de sorgulamak için bir başlangıç noktası sunmayı amaçlıyorum.

Bu kitabı niye yazdığımı merak ediyor olabilirsiniz. Onu da açıklayayım. Verdiğim derslerde öğrencilerin iktisat kitaplarını ya kutsal kitaplar gibi ya da zamanı gelince mangal yakmak için kullanılacak değersiz kâğıtlar topluluğu gibi gördüklerine kanaat getirdim. İktisat ders kitaplarının kutsal kitap olmadığı

ğımı biliyoruz Gerçi Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği* ve Karl Marx'ın *Kapital*'inin kutsal kitap statüsüne çok yakın olduğunu söyleyebiliriz ama akli başında hiç kimse bu kitaplarda yazanları mutlak doğrular olarak değerlendirmez. Öte taraftan, iktisat kitapları mangal yakarken gerçekten işe yarıyor ama herhalde varlık sebepleri bu olamaz.

İktisat kitaplarına kutsal kitap gözüyle bakıp ezberleyenlerin de mangal yakmak için mezun olmayı bekleyenlerin de derdi aslında aynı. Çoğu, iktisat modelleri ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi kuramıyor. Pek çok öğrencinin kafasında iktisat öğrenmenin iktisat derslerini geçmekten başka bir fonksiyonu ve faydası yok. Üstelik buna rağmen veya belki de tam da bu sebeple, kitaplarda yazanları sorgulamıyorlar. İktisadın ilginç, eğlenceli yanlarından da haberdar değiller. Bazı öğrenciler, Cobweb Teoremi'ndeki "Cobweb"i bir iktisatçı sanıyor ama Milton Friedman'ın veya Douglass North'un kim olduğunu bilmiyor (siz de bilmiyorsanız hemen Wikipedia'dan bir bakın). İktisattaki farklı akımlardan veya yeni gelişmelerden haberdar olan pek kimse de yok. Kısacası iktisat modellerini ve grafiklerini ezberleyecek kadar çok iktisat çalışmış olan iktisat öğrencilerinin bile iktisat hakkında fazla bir şey bildiğini söylemek (maalesef) zor. Ayrıca, üzülerek belirtmek isterim ki KPSS kursundaki iktisat öğretmeniniz de muhtemelen neden bahsettiğini pek bilmiyor – gerçi ülkemizdeki eşi benzeri bulunmaz sınav sisteminin doğası gereği bilmesi de gerekmiyor ama olsun!

Yukarıdaki sebeplerle, bu durumu biraz olsun iyileştirmek, öğrencilerin iktisat modelleri ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi kurmasına yardımcı olabilmek için çalışmaya başladım. Öğrencilerimin benden nefret etmesini göze alarak onlara derslerimde pek çok okuma ve ödev verdim. Verdiğim okumaların ne kadar işe yaradığını tam olarak bilemiyorum. Ancak, zaman içinde işe yaradığımı düşündüğüm bir yöntem buldum. Aslında çok uzun zamandan beri kullanılagelen bir yöntemdi bu: Diyalog!

Derslerde herkesin konu hakkında dilediğini söylemesine ve sormasına olanak veren oldukça rahat bir ortam yaratarak, öğ-

rencileri konuşmaya ve tartışmaya teşvik ettim. Daha önemlisi, her türlü kavramı sorgulamalarını sağlamaya çalıştım. Tabii bunu her derste yapmak kolay değildi. En uygun dersler iktisadın yöntemi ile ilgili derslerdi. Bu derslerde gördüm ki öğrenciler kendilerine hap gibi verilen iktisadi kavramları sorguladıkça bu konulara daha çok ilgi duyuyor ve iktisadın nasıl bir bilim olduğunu (veya olmadığını) daha iyi kavriyordu.

Konuşma, muhabbet, sohbet, hoşbeş, söyleşi, diyalog... Her ne dersenez deyin, biraz olsun işe yarıyordu. Bu gözlemden yola çıkarak ve Platon'un diyaloglarından da feyz alarak benzer bir şeyi yazılı olarak da yapabileceğimi düşündüm. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Felsefe Topluluğu'ndaki arkadaşların dergisine iki küçük deneme yazdım. Olumlu tepkiler alınca bu işi geliştirmeye karar verdim. Ortaya bu kitap çıktı!

Kitaptaki iki karakter Ilyas ve Filizsu, Berkeley'in *Hylas ve Philonous Arasındaki Üç Konuşma*'sındaki karakterlere gönderme yapıyor. Konuşmaların tarzı ve yaklaşımının Heykeltıraş Sophroniskos'un ve ebe Fenarete'nin oğlu olan Sokrates'in yönteminden ve dolayısıyla Platon'un yazdıklarından etkilendiğini zaten göreceksiniz. Kitap, bilim felsefesiyle ilgili konuları tartışma yöntemi ile ele alması açısından da Paul Feyerabend'in *Bilgi Üzerine Üç Söyleşi*'ne benziyor. Biraz önce bahsettiğim astrolojinin bilimselliği ile ilgili eğlenceli olduğu kadar –olumlu anlamda– kafa karıştırıcı bir şey okumak isterseniz, Feyerabend'in kitabını okumanızı hararetle öneririm.

Dediğim gibi derste keşfettiğim yöntem çok eski bir yöntem. Antik Yunan'dan günümüze dek pek çok felsefeci bu yöntemi kullanmış. Ancak not etmek gerekir ki bu yöntemin bazı eksiklikleri var.

Sıkılmazsanız Feyerabend'in dediklerine bir göz atın:

“Platon düşüncelerle yaşam arasındaki uçurumun söyleşiyle aşılabileceğini düşünmüştü – kendisince, geçmiş olayların yüzeysel bir anlatımı olan yazılı söyleşiyle değil değişik ortamlardan gelen kişiler arasında gerçek, sözlü bir alışverişle. Söyleşi-

nin denemeden daha esinleyici olduğuna ben de katılıyorum. Savlar, uslamamalar üretebilir. Savların, uslamamaların için içinde olmayanlar ya da başka bir okuldan uzmanlar üzerindeki etkilerini gösterebilir, bir denemenin ya da kitabın gizlemeye çalıştığı açık uçları ortaya serer, en önemlisi yaşamımızın en sağlam olduğuna inandığımız parçalarının kuruntuluğunu tanımlayabilir. Sakıncalı yanı, bütün bunların yaşayan kişilerin, gözlerimizin önündeki eylemlerinde değil, kâğıt üzerinde yapılması. Yine bir tür artıkan etkinliğe katılmaya çağırıyoruz, başka sözler kullanırsak, yine yalnızca düşünmeye çağırıyoruz. Yine, “salt” bilgi de içinde olmak üzere, yaşamlarımızı gerçekten biçimleyen düşünce, algı, duygu arasındaki saşlardan çok uzağız.”

İsterseniz, Fayerabend'i hazmetmek için biraz ara verebilirsiniz. Bu kitaptaki diyaloglar felsefenin ağıdalı diline aşina olmanızı kesinlikle gerektirmiyor. Ama kitaptaki soruları ilginç bulursanız, biraz bilim felsefesi okumanız gerekebilir!

Söyleşi yöntemini derste veya rakı sofrasında kullanmak ile bu yöntemle yazılmış bir kitabı okumak arasında büyük fark var. Çilingir sofrasındaki muhabbetin aksine, kitap sizin konuşmaya dâhil olmanıza izin vermeyecektir. Üstelik dâhil olmadığınız ve sizden farklı bir biçimde düşünenlere müdahale edemediğiniz bu konuşmaların sizin için sıkıcı olması da mümkün. Bu eksiklikleri gidermek için elimden geleni yaptım. Sizin aklınıza gelecek soruları tahmin edip konuşmalara şekil verirken bu soruları göz önüne aldım. Bunu yaparken, ne zaman ne düşüneceğinizi gerçekten iyi bilen bir astrologdan yardım aldım!

Konuşmaların sıkıcı olmamasına da özen gösterdim. Ancak, kimin neyi sıkıcı neyi ilgi çekici bulacağını bilemezdim. Eğer okurken sıkılırsanız, sevgilinizle veya arkadaşlarınızla konuşmayı deneyebilirsiniz. Sesinizi yükseltip, “Hey! Bu İlyas ile Filizsu saçmalıyor dostum! İktisat gerçekten saçma bir bilim, çünkü...” demenizi engelleyecek hiçbir şey yok. Zaten kitaptan sıkılıp kitapta bahsi geçen konular hakkında konuşmaya baş-

larsanız, bu kitap da amacına ulaşmış sayılır. Siz yine de sevgi-
linizle çıktığımız romantik bir akşam yemeğini “iktisatta rasyo-
nellik” gibi konularla berbat etmeyin. Her şeyin bir yeri ve za-
manı var! Ama derste ayağa kalkıp, “Hey! Millet! Cobweb bir
iktisatçı değilmiş, örümcek ağıymış!” diye haykırabilirsiniz. Bu
sınıfınızda büyük bir aydınlanmaya yol açacaktır!

Lafı uzattığımın farkındayım. Kitabın amacı, dediğim gibi, ik-
tisadı sorgulamanızı ve bu sıkıcı bilimle (biraz da olsa) eğlence-
li dakikalar geçirmenizi sağlamak. Herhangi bir gizli gündemim
yok. Sizi bir serbest piyasa neferi veyahut yılmaz bir devrimci
yapmak gibi amaçlarım da yok. Yeter ki siz soru sorun, sorgula-
yın ve düşünün. Tek isteğim bu. Belki bir gün karşılaşır iktisat
politikası ve siyaset hakkında muhabbet ederiz. O zaman size
kendi görüşlerimi anlatırım. Bunun yeri bu kitap değil.

Başlamadan önce şu astroloji ve iktisat arasındaki farkı ele
alacağımı sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Bu konuyu İlyas ve Fi-
lizzu arkadaşlarıyla tartışacak. Dikkat ederseniz “bu soruyu ce-
vaplayacaklar” demiyorum! İlyas ve Filizzu, sadece astroloji-
yi değil, başka meraklı konuları da ele alacaklar. Onların may-
munlarda hayat kadınlığı müessesesi ve oral seksin iktisadi
analizi konusunda neler düşündüğünü bilmek istiyorsunuz öy-
le değil mi? Tabii ki istiyorsunuz. Astroloğum cinsellikle ilgili
konulara çok meraklı olduğunuzu söylemişti!

Haydi başlayalım!

İlk Sorular

İktisat mı ekonomi mi?

İktisat bölümündeki ikinci senesini başarıyla tamamlamış ve böylece iktisat bölümünün en zor senesi olduğu söylenen üçüncü seneye başlayan Filizsu, meraklı ve sevecen bir öğrencidir.

Filizsu, 2012 yazında üniversitenin tanıtım günlerinde gönüllü olarak çalışırken, iktisadın ne olduğu hakkında pek fazla fikri olmadığı halde bu konuya meraklı olduğunu söyleyen İlyas'la tanışmıştır. İlyas, biraz da Filizsu'nun sevecenliğinden ve yardımseverliğinden etkilenerek, Filizsu ile aynı üniversitede iktisat okumaya karar vermiştir.

Bu ikili, dersler başladıktan sonra birkaç kez karşılaşmış, havadan sudan sohbet etmiş ve arkadaşlıklarını ilerletmiştir.

Havaların soğumaya başladığı ve ara sınavların yaklaştığı o can sıkıcı dönem gelmiştir. İlyas bir taraftan ders notu peşinde koşmaya, diğer taraftan da birinci sınıfın ilk döneminin en önemli dersi olan “İktisada Giriş 1” dersinde başlayan kafa karışıklıklarını çözmek için çalışmaya başlamıştır.

İlyas, ilk ara sınavdan önceki son “İktisada Giriş 1” derslerinden birine giderken kantinde Filizsu'yu görür. Dersin başlamasına biraz daha zaman vardır. Yaklaşır ve “merhaba” der.

İlyas: Merhaba Filizsu!

Filizsu: Merhaba İlyas, nasılsın?

İlyas: [Gülerek] Ne yapayım, iktisat denen şu garip “şey”i anlamaya çalışıyorum. Biraz sonra yine iktisada giriş dersi var.

Filizsu: [Gülerek] Biliyorsun, bu iktisat âlemine bir kez giriş yaptın mı bir daha çıkamazsın.

İlyas: [Gülerek] O zaten belli oldu, buradan ancak leşimiz çıkar. Grafikler denklemler havada uçuşuyor, siperlerde kafamızı bile kaldıramıyoruz, birçok değerli arkadaşımızı kaybettik...

Filizsu: Kelleyi kurtarmak için bir iki tüyo ister misin?

İlyas: Tabii isterim...

Filizsu: Nereden başlayalım?

İlyas: En baştan başlayalım, bence... Biz kimiz, nereden geliyoruz, bu hayattaki amacımız ne? Ve belki de daha önemlisi, şu iktisat nedir, görünmez el aşkına?

Filizsu: [Kahkaha atar] Çok başa gittin ama hemen cevap veriyim. Biz ismi sürekli değişen ama kendisi bir türlü değişmeyen bir öğrenci seçme sisteminin mağdurlarıyız. Saçma sapan bir eğitim sisteminden geliyoruz. Hayattaki amacımız çoktan seçmeli sınavlarda başarılı olup ortalama bir işe girmek ve insanların nasıl olup da 100 bin dolarlık ciplerle gezibildiklerini anlamaya çalışmak.

İlyas: [Gülerek] Gerçekten güzel cevapladın sorularımı. Bakalım son soruma verecek güzel bir cevabın var mı?

Filizsu: İktisat nedir? Tatmin edici olmasa da en uygun tanım şu olsa gerek: İktisat, ekonomiyi inceleyen sosyal bilim dalıdır.

İlyas: Sanırım, iktisadın tanımından önce, iktisat ile ekonomi arasındaki ayrımı netleştirsek iyi olacak!

Filizsu: Haklısın. İktisat, ekonomi, iktisatçı, ekonomist gibi ifadelerin bir arada bulunması biraz kafa karıştırıyor.

İlyas: Ben bu terimlere Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünden baktım ama kafa karışıklığını azaltacak bir şey bulamadım.

Filizsu: Ne yazıyor TDK sözlüğünde?

İlyas: İktisat sözcüğüne baktığımda, karşısında ekonomi yazıyordu. İkinci anlam olarak “tutum” diyordu.

Filizsu: Tutum mu?

Ilyas: Tutumlu olmak anlamında, sanırım.

Filizsu: Ha anladım. Peki, “ekonomi”nin karşılığı olarak ne görünüyor?

Ilyas: İnternete bağlıysan bir baksana.

Filizsu: Tamam. Bakıyorum... Şöyle diyor: “İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, iktisat”. İkinci anlam olarak da “bu ilişkileri inceleyen bilim dalı, iktisat” diye yazmışlar.

Ilyas: Yani, ekonomi eşittir iktisat mı oluyor?

Filizsu: Evet.

Ilyas: [Gülerek] Öyleyse, TDK sözlüğüne göre, “iktisat, ekonomiyi inceler” demek “ekonomi, ekonomiyi inceler” demek!

Filizsu: [Güler] Saçma!

Ilyas: Ama bu tanımı sen yaptın!

Filizsu: TDK, iktisat ile ekonomi arasında bir ayrım yapmamış. Bunlar aynı anlama gelmiyor ki!

Ilyas: TDK sorunumuzu çözemedi yani.

Filizsu: Benim bildiğim kadarıyla, ‘iktisat’Arapçadan geliyor. Baktığım etimoloji sözlüğü, Arapça kökenden türetilmiş Osmanlıca bir sözcük olduğunu söylüyordu. İlk kullanımı da 1900 yıllarında diye hatırlıyorum.¹

Ilyas: Peki Osmanlıcada ne anlamda kullanılmış?

Filizsu: Ona da internetten bakalım bari.

Ilyas: Evet ne diyor?

Filizsu: ‘İktisād’ harcamada tasarruflu olma anlamında kullanılıyor. Bir de ‘ilm-i iktisād var. O da ekonomi demek.

Ilyas: Burada iktisat ile ekonomi birbirinden ayrılmış ama bu da kafa karıştırıyor.

Filizsu: [Güler] En azından ilim ile incelenen şeyi birbirinden ayırmış ama, değil mi?

Ilyas: Yani bu tanıma göre, ‘iktisat’ tutumlu olmayı ifade ediyor. Bu tutumlu olma işini inceleyen bilme de ‘ilm-i iktisat’, ‘iktisat bilimi’ deniyor.

Filizsu: [Güler] Tam üzerine bastın.

1 Nişanyan, 2013.